

CZU: 371.261:371.315

SPECIFICUL EVALUĂRII ELEVILOR ÎN CONTEXTUL EDUCAȚIEI NON-FORMALE

Valentin Cosmin BLÂNDUL

Universitatea din Oradea (România)

Educația non-formală reprezintă una dintre cele mai importante componente ale procesului educațional ce poate fi realizată prin intermediul diferitelor forme ale activităților extracurriculare. Cu toate acestea, metodică realizării educației non-formale presupune aceleași elemente ca și în cazul educației formale. În primul rând, este foarte importantă proiectarea unor obiective educaționale specifice, în acord cu care să fie stabilite conținuturile informaționale, strategiile de predare / învățare, formele de organizare a diferitelor activități etc. Ulterior, profesorii pot implementa cu succes aceste activități extracurriculare. Dar, la fel ca în orice altă situație, rezultatele acestor activități trebuie evaluate. Din păcate, nu există o metodologie clară de evaluare a progresului școlar înregistrat de elevi în contextul educației non-formale, deoarece această formă educațională nu are reguli, strategii și modalități specifice de certificare a rezultatelor obținute. De aceea, în prezentul articol vom încerca să sugerăm o serie de modalități de evaluare a performanțelor înregistrate de elevi în urma activităților extracurriculare implementate de școală sau de alți agenți educaționali.

Cuvinte-cheie: *activități educaționale, certificare, educație non-formală, evaluarea elevilor, strategii de evaluare, progres școlar, rezultate academice.*

THE SPECIFIC OF PUPILS' ASSESSMENT IN NON-FORMAL EDUCATION

Non-formal education represents one of the most important components of education, which can provide it using different forms of extracurricular activities. However, non-formal education can be implemented using the same elements of methodology like formal education from classes. First, it is very important to project some specific educational objectives, according with them to establish informational content, teaching/learning strategies, forms of organization for different activities and so on. Then, professors can implement the projected extracurricular activities. But, like in every situation, the results of implemented activities should be evaluated. Unfortunately, there is no a very specific methodology for pupils' evaluation in the context of non-formal education, because that component of education have no specific rules, strategies, and a way to certify the obtained results. Therefore, in the present paper, we will try to suggest some modalities to evaluate pupils' performances obtained by extracurricular activities implemented by schools or other educational agents.

Keywords: *academic results, certified, evaluation strategies, extracurricular activities, non-formal education, scholar progress, pupils' assessment.*

Introducere

Problematika evaluării școlare a elevilor este extrem de complexă și reclamă utilizarea unor concepte de specialitate a căror clarificare este esențială în vederea înțelegerii corecte a întregului proces. Astfel, *evaluarea școlară* este procesul prin care se delimitează, obțin și furnizează informații utile despre comportamentul școlar al elevilor, permițând luarea unor decizii ulterioare în scop ameliorativ [1]. În aceeași ordine de idei, evaluarea didactică mai poate fi privită ca totalitatea activităților prin care se colectează, organizează și interpretează datele obținute în urma administrării unor instrumente de măsură, în scopul emiterii unor judecăți de valoare pe care se bazează o anumită decizie în plan educațional (A.Stoica, S.Musteață, 1997) [2].

Din analiza acestor definiții observăm că evaluarea școlară a elevilor este o activitate complexă care presupune verificarea și înregistrarea produsului învățării (care se exprimă în comportamente măsurabile ce pot fi demonstrate de elevi), cuantificarea acestuia (prin atribuirea unor simboluri), acordarea unei semnificații calitative (prin emiterea de judecăți de valoare), respectiv luarea unei decizii (în vederea ameliorării comportamentelor obiectivate ale elevilor, urmare a îmbunătățirii activităților de predare/învățare). În contextul educației non-formale, evaluarea elevilor respectă aceiași pași, cu specificația că succesiunea lor este mult mai flexibilă (lăsând atât profesorilor, cât și elevilor o mai mare doză de libertate în a alege conținuturile, formele și strategiile preferate), iar decizia se materializează prin aprecieri calitative și nu neapărat prin calificative sau note școlare.

Note caracteristice ale evaluării elevilor în contextul educației non-formale

Principalele trei momente ale evaluării didactice consacrate în literatura de specialitate sunt următoarele [3]:

- ✓ *măsurarea* consecințelor instruirii – constă în atribuirea unor simboluri menite să cuantifice achiziționarea unor comportamente de către elevi;
- ✓ *aprecierea* – semnifică emiterea unei judecăți de valoare privitor la un comportament observabil raportat la un cadru de referință;
- ✓ *decizia* – prelungește actul aprecierii într-o caracterizare informală urmată de acordarea unor diplome/certIFICATE/adeverințe de participare și recomandarea anumitor măsuri de ameliorare a activităților ulterioare.

În contextul educației non-formale situația este mult mai complexă. De foarte multe ori, profesorii recurg la strategii complementare de realizare a evaluării progresului școlar al elevilor, fără a finaliza procesul evaluativ cu acordarea unei note sau a unui calificativ. Se dorește, în felul acesta, accentuarea caracterului formativ al evaluării școlare și monitorizarea progresului înregistrat de aceștia, fără a se acorda o importanță prea mare calificativului școlar obținut. Limita unui astfel de demers evaluativ ar fi însă aceea că elevii nu-și pot folosi achizițiile în contexte formale în absența unei recunoașteri oficiale.

Multitudinea situațiilor de învățare cu care se poate confrunta elevul în cadrul educației non-formale reclamă utilizarea unei game variate a formelor de evaluare. Totuși, considerăm că pentru această formă educațională cel mai reprezentativ criteriu de clasificare a formelor evaluării școlare este cel temporal. Ne propunem să analizăm, în continuare, formele evaluării școlare privite prin prisma acestui criteriu, indicând totodată și funcțiile pe care aceste forme le-ar putea îndeplini:

1. Evaluarea inițială – oferă informații utile despre nivelul de pregătire al elevilor și despre potențialul lor de învățare la începutul unei activități. Principalele funcții ale evaluării inițiale sunt următoarele [4]:

- ✓ *funcția constatativă* – profesorul surprinde nivelul de pregătire al elevilor, în vreme ce aceștia conștientizează nivelul rezultatelor înregistrate și le raportează la cerințele profesorului;
- ✓ *funcția diagnostică* – explicarea rezultatelor obținute prin identificarea condițiilor/cauzelor care le-au generat, a punctelor tari și a celor vulnerabile în pregătirea elevilor. Sub acest unghi, evaluarea inițială poate constitui un punct de plecare pentru evaluarea elevilor și o bază motivațională în vederea optimizării activităților viitoare;
- ✓ *funcția prognostică* – identificarea strategiilor de ameliorare a procesului de predare/învățare, precum și anticiparea rezultatelor posibile;
- ✓ *funcția de selecție* – permite clasificarea elevilor în raport cu rezultatele acestora, în condițiile existenței unui număr limitat de locuri pentru accesarea într-un program de studii sau pentru promovarea pe o treaptă superioară de școlarizare.

2. Evaluarea dinamică – se realizează pe parcursul activității extradidactice și vizează surprinderea rezultatelor elevilor în diferite momente ale acesteia. Principalele funcții ale evaluării dinamice ar putea fi [5]:

- ✓ *funcția diagnostică* – vezi definiția;
- ✓ *funcția prognostică* – vezi definiția;
- ✓ *funcția motivațională* – permite profesorilor să-și organizeze activitatea didactică în raport cu performanțele elevilor, iar acestora să-și adapteze efortul de învățare în raport cu dinamica rezultatelor.

3. Evaluarea finală (de bilanț) – se realizează la încheierea unei activități extracurriculare și surprinde nivelul de pregătire al elevilor, exprimat în termeni de competențe sau abilități. De aici derivă principalele funcții pe care le îndeplinește evaluarea finală [6,7]:

- ✓ *funcția de certificare* a nivelului abilităților intelectuale și/sau practice ale elevilor la sfârșitul unei perioade lungi de instruire;
- ✓ *funcția de orientare școlară și profesională* – furnizează informații utile elevilor, părinților și profesorilor necesare alegerii unei rute de școlarizare și profesionalizare;
- ✓ *funcția de comunicare* – informare în interiorul și în afara sistemului de învățământ cu privire la randamentul activităților desfășurate;
- ✓ *funcția de selecție* – vezi definiția.

Problema avantajelor, respectiv a limitelor evaluărilor formative și sumative este extrem de controversată. Tot mai mulți specialiști recomandă (adesea folosind un ton imperativ) realizarea unei evaluări continue de-a lungul întregului proces instructiv, opinând că astfel s-ar putea verifica toți elevii și întreaga materie, s-ar putea

intervenii imediat (și implicit mai eficient) asupra eventualelor lacune în cunoștințele acestora, s-ar reduce timpul alocat evaluării, sporind cel destinat instruirii și, în general, o asemenea formă se concentrează în principal pe proces și mai puțin pe produs. Pe de altă parte, evaluarea sumativă prezintă avantajul că oferă o imagine de ansamblu asupra rezultatelor, se poate realiza prin sondaj (fiind mai economicoasă și eficientă dacă eșantionul de elevi și materie este reprezentativ) și, în general, ar fi favorabilă unei ameliorări mai profunde a procesului de învățământ. În condițiile unui curriculum modern este necesară o conlucrare permanentă între actorii educaționali prin urmărirea continuă și prin toate mijloacele a progresului înregistrat de elevi. Acest fapt obligă educatorii să apeleze la toate resursele de monitorizare, utilizându-le însă selectiv, în funcție de necesitățile situațiilor didactice [8].

Pe baza observațiilor empirice și a studiului literaturii de specialitate, C.Cucoș [9] și Ramona-Cristina Pachef [10] identifică 4 conținuturi esențiale ale evaluării didactice:

- ✓ *cunoștințe acumulate* – date, fapte, concepte, definiții, formule, teoreme etc.;
- ✓ *capacitatea de aplicare a cunoștințelor* – se referă la demersurile teoretice sau la acțiunile practice ce se concretizează în formarea de priceperi, deprinderi, abilități, tehnici de lucru, strategii de rezolvare a problemelor etc.;
- ✓ *capacități intelectuale* – elaborarea de raționamente, posibilitatea de argumentare și interpretare, independența în gândire, efectuarea operațiilor logice, creativitatea etc.;
- ✓ *conduite și trăsături de personalitate* – atitudini, valori, convingeri etc.

Între aceste 4 conținuturi ale evaluării progresului școlar se stabilește o strânsă interdependență, în vreme ce analiza acestora presupune câteva comentarii. În primul rând, aceste tipuri de conținuturi pot avea diferite niveluri de realizare. De exemplu, cunoștințele acumulate pot fi ample, profunde, temeinice sau, dimpotrivă, restrânse, superficiale, reținute pentru o scurtă perioadă de timp. În al doilea rând, în numeroase cazuri, reușita școlară se identifică cu cantitatea cunoștințelor acumulate și, eventual, cu posibilitatea de a le aplica în situații „pre-determinate”, mai puțin cu calitatea acestora. Capacitățile intelectuale și trăsăturile de personalitate ale elevilor sunt cel mai puțin evaluate, pentru asemenea operații nu prea existând nici strategii didactice specifice. Nu în cele din urmă se impune a fi menționat faptul că interdependența invocată între conținuturile evaluării ar putea fi înțeleasă inclusiv prin relația de susținere ce se stabilește între acestea, în sensul în care atitudinile și convingerile, pe de o parte, elementele specifice gândirii critice (raționamentul logic, demersul argumentativ etc.), pe de alta, fundamentează și susțin cunoștințele acumulate ori capacitatea de a le aplica în practică. Dimpotrivă, calitatea conceptelor însușite ori a strategiilor de rezolvare a problemelor poate conduce la dezvoltarea unor judecăți de tip superior sau a unei concepții integratoare despre lume și viață. Rezultă, așadar, că în contextul educației non-formale ar putea fi vizate toate aceste conținuturi ale evaluării didactice, dar, datorită specificului acestei forme educaționale, cel mai probabil este să se pună accentul pe acele conținuturi care corespund finalităților de ordin superior (analiză, sinteză, evaluare). Vor fi evaluate, cu predilecție, capacitățile intelectuale, conduitele și trăsăturile de personalitate, componente pe care educația formală le poate surprinde mai greu, dar care au o mare importanță în pregătirea elevului pentru viața reală în comunitate.

Strategii de implementare a evaluării elevilor în contextul educației non-formale

Adaptate acestor cerințe, principalele strategii de evaluare pe care le considerăm a fi specifice educației non-formale sunt cele complementare. Desigur, conversația ca metodă de evaluare are un rol important, indiferent de forma educațională în care se încadrează, dar ea poate fi completată cu succes de alte asemenea strategii, cum ar fi [11]:

- Observația – presupune urmărirea atentă a modului în care elevii participă la lecții în diferitele momente ale acestora, precum și a celui în care își îndeplinesc diversele sarcini formulate de către dascăli (munca independentă, maniera de implicare în activitățile didactice etc.);
- Investigația – oferă elevilor posibilitatea de a aplica în mod creativ cunoștințele însușite, în situații noi și variate, pe parcursul unei ore sau a unei succesiuni de ore, respectiv de a se implica activ în procesul de învățare, având ocazia de a aplica în practică cunoștințele teoretice acumulate la lecții;
- Evaluarea prin proiecte – este o metodă care, în viziunea curriculară modernă, are o valoare formativă deosebită, deoarece lasă elevului o mai largă posibilitate de a-și valorifica potențialul creativ. Proiectul este o temă de cercetare orientată spre un scop bine precizat care se realizează prin îmbinarea cunoștințelor teoretice și practice, ele îmbrăcând forma lucrărilor practice, dispozitivelor etc. și putând fi prezentate la diferite conferințe științifice sau simpozioane;

- *Portofoliul* – este reprezentat de „cartea de vizită” sau „portretul pedagogic” al elevului. Aici vor fi consemnate toate realizările sale care să oglindescă activitatea științifică la o materie școlară;
- *Portofoliul digital* – cuprinde aceleași piese reprezentative pentru activitatea școlară a elevilor ca și portofoliul tradițional, doar că modalitatea lor de stocare și prezentare este electronică (CD, hard-disc, USB sau on-line). Un portofoliu digital poate fi compus din următoarele elemente: programe de gestiune a elevilor/documentelor/comentariilor și adnotărilor elevilor, profesorilor, părinților cu privire la produsele prezentate, programe de afișare și consultare a lucrărilor elevilor, programe de administrare a zonelor securizate ș.a.m.d.

În esență, administrate corespunzător, strategiile de evaluare a progresului școlar înregistrat de elevi se pot dovedi extrem de utile datorită caracterului lor suplu și flexibil care le permite surprinderea, dincolo de cunoștințele teoretice acumulate ori de aptitudinile practice formate, a unor trăsături de personalitate nebănuite și mai greu cuantificabile. Pe de altă parte însă, principalul inconvenient al strategiilor complementare de evaluare este dat de insuficiența lor standardizare, fapt ce le conferă un caracter subiectiv, influențat de variabilitatea fiecărui evaluator. Acesta este unul dintre principalele argumente pentru care optăm pentru asigurarea unei complementarități între strategiile tradiționale și cele complementare, profesorii având astfel oportunitatea de a exploata avantajele fiecărei categorii de probe evaluative [12].

Una dintre cele mai delicate probleme ale educației non-formale o reprezintă modalitatea de certificare a rezultatelor evaluate. În didactică, actul decizional care încheie procesul evaluativ se concretizează prin acordarea unei note școlare – simbol care cuantifică nivelul de pregătire teoretică și practică a elevilor, precum și măsura în care aceasta corespunde obiectivelor educaționale prestabilite. Notarea progresului școlar se poate face prin atribuirea unui număr sau calificativ, unei litere ori culori, prin clasificare sau verbal (de tipul admis/respins). Notarea progresului înregistrat de elevi în cadrul educației non-formale ar trebui să respecte aceleași rigori. Cu toate acestea, datorită caracterului opțional și mult mai flexibil al formei educaționale puse în discuție, de cele mai multe ori profesorii se limitează la măsurarea și aprecierea nivelului de pregătire al elevilor lor, fără a mai insista asupra acordării de note pe care, ulterior, să le consemneze în documentele școlare. Aspectul pozitiv al unei asemenea abordări ar fi că astfel se limitează efectele „presiunii” pe care nota școlară o poate avea asupra elevilor. Aspectul negativ ar putea fi acela că, în absența unei note finale, competențele formate de elevi în contextul educației non-formale nu pot fi certificate printr-o diplomă recunoscută formal. Astfel spus, se creează un blocaj în momentul în care elevii doresc validarea oficială, formală a unor competențe achiziționate non-formal! Soluția ar putea fi reprezentată de finalizarea cursurilor / activităților non-formale printr-o evaluare didactică formală care să respecte toate regulile acestui proces și care să valideze acele cunoștințe sau competențe achiziționate de elevi prin intermediul activităților extracurriculare [13].

Concluzii

Evaluarea didactică își păstrează același design, indiferent de forma educațională în care se încadrează. Astfel, în contextul educației non-formale, evaluarea școlară respectă cele trei momente consacrate, chiar dacă actul decizional se concretizează, mai degrabă, într-o caracterizare calitativă și mai puțin într-o notă sau calificativ. De cele mai multe ori, clasificarea evaluării realizate în cadrul educației non-formale se face potrivit criteriului temporal, aici putând fi menționate evaluarea inițială (cu scopul de a determina nivelul de pregătire al elevilor la începutul unei activități extracurriculare), evaluarea continuă (pentru a se monitoriza evoluția lor pe parcurs) și evaluarea finală (pentru a se verifica nivelul competențelor achiziționate, comparativ cu momentul de start). Evaluarea în context non-formal poate fi efectuată atât prin intermediul strategiilor tradiționale, cât și al celor complementare, cel mai adesea fiind preferate acestea din urmă. Se poate observa, așadar, că evaluarea școlară realizată în cadrul educației non-formale are un caracter preponderent formativ, în care se pune accentul pe calitatea achizițiilor elevilor și pe măsura în care aceștia sunt capabili să le aplice în situații concrete. Practic, în felul acesta se completează evaluarea tradițională, formală, oferind o imagine mai corectă și integratoare asupra nivelului de pregătire al elevilor.

Referințe:

1. CUCOȘ, C. *Teoria evaluării*. Iași: Polirom, 2008.
2. DANDARA, O. ș.a. *Pedagogia*. Chișinău: CEP USM, 2010.
3. BLÂNDUL, V.C. *Bazele educației formale*. București: Pro Universitaria, 2014.
4. DANDARA, O. ș.a. *Op.cit.*

5. Ibidem.
6. Ibidem.
7. PACHEF, R-C. *Evaluarea în învățământul superior*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2008.
8. BLÂNDUL, V.C. *Bazele educației non-formale*. Cluj-Napoca: Meha, 2015.
9. CUCOȘ, C. *Op.cit.*
10. PACHEF, R-C. *Op.cit.*
11. BLÂNDUL, V.C. *Bazele educației formale*. București: Pro Universitaria, 2014.
12. GUȚU, VI. *Pedagogie*. Chișinău: CEP USM, 2013.
13. BRADEA, A. *Elemente de didactică generală*. Oradea: Editura Universității din Oradea, 2014.

Prezentat la 01.12.2016